

Na podlagi 40. in 41. člena Zakona o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti (Uradni list RS, št. 186/21 in 40/23) Vlada Republike Slovenije izdaja

UREDBO

O IZVAJANJU ZNANSTVENORAZISKOVALNEGA DELA V SKLADU Z NAČELI ODPRTE ZNANOSTI

I. SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen

(vsebina uredbe in opredelitev rezultatov raziskav)

(1) S to uredbo se določa izvajanje znanstvenoraziskovalne dejavnosti v skladu z načeli odprte znanosti glede:

- odprtega dostopa do rezultatov raziskav v okviru raziskav, sofinanciranih z javnimi viri najmanj v višini 50 %,
- vključevanja zainteresirane javnosti v znanstvenoraziskovalno delo,
- vrednotenja in ocenjevanja raziskovalcev, raziskovalnih organizacij, raziskovalnih programov in projektov v skladu z načeli odprte znanosti,
- infrastrukture odprte znanosti.

(2) Kot rezultati raziskav iz prve alineje prejšnjega odstavka se štejejo znanstvene publikacije (na primer znanstveni članki, objavljeni v znanstvenih revijah in na znanstvenih založniških platformah), znanstvene monografije in druge vrste recenziranih publikacij, raziskovalni podatki, programska oprema, ki je nastala kot rezultat raziskav, ter druge vrste rezultatov raziskav v digitalni obliki.

II. ODPRTI DOSTOP DO ZNANSTVENIH PUBLIKACIJ

2. člen

(zahteve)

Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: ARIS) in drugi financerji znanstvenoraziskovalne dejavnosti iz javnih virov iz četrtega in petega odstavka 6. člena Zakona o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti (Uradni list RS, št. 186/21 in 40/23) (v nadaljnjem besedilu: financerji) v okviru pogojev za sofinanciranje, kadar je to najmanj v višini 50 %, zahtevajo, da izvajalci znanstvenoraziskovalne dejavnosti (v nadaljnjem besedilu: izvajalci) zagotovijo odprti dostop do digitalnih različic znanstvenih publikacij in drugih rezultatov raziskav, ki so obravnavani v teh publikacijah ter so nujno potrebni za ponovitev raziskav ali za ponovno uporabo rezultatov raziskav v drugih raziskavah.

3. člen

(izvedba)

(1) Izvajalci takoj, ko je to izvedljivo, najpozneje pa ob objavi znanstvene publikacije zagotovijo odprti dostop do te znanstvene publikacije v skladu s prejšnjim členom, skupaj s pripadajočimi raziskovalnimi podatki in drugimi rezultati raziskav. Odprti dostop se izvede na naslednji način:

- strojno berljiva digitalna oblika objavljene različice znanstvene publikacije (VoR) ali recenziranega rokopisa (AAM), sprejetega v objavo, sta shranjena v zaupanja vrednem repozitoriju za znanstvene publikacije,
- omogočen je takojšni odprti dostop do znanstvene publikacije, shranjene v repozitoriju iz prejšnje alineje.

(2) Merila za opredelitev zaupanja vrednih repozitorijev za znanstvene publikacije določi ARIS, pri čemer upošteva skupne rešitve v evropskem raziskovalnem prostoru (na primer v okvirnem programu za sofinanciranje raziskav in inovacij Evropske unije).

III. ODPRTI DOSTOP DO RAZISKOVALNIH PODATKOV IN DRUGIH REZULTATOV RAZISKAV V DIGITALNI OBLIKI

4. člen

(zahteve)

(1) Financerji v okviru pogojev sofinanciranja iz javnih virov najmanj v višini 50 % poleg odprtega dostopa do znanstvenih publikacij iz 2. člena te uredbe zahtevajo, izvajalci znanstvenoraziskovalne dejavnosti pa zagotovijo:

- pripravo in redno posodabljanje načrta ravnanja z raziskovalnimi podatki (v nadaljnjem besedilu: NRRP),
- ravnanje z raziskovalnimi podatki in drugimi rezultati raziskav, ustvarjenimi v okviru javno sofinanciranih raziskav, v skladu z načeli, ki omogočajo njihovo najdljivost, dostopnost, povezljivost in ponovno uporabo (v nadaljnjem besedilu: načela FAIR),
- odprti dostop do raziskovalnih podatkov in drugih rezultatov raziskav iz sofinanciranih raziskav v skladu z načelom »odprti, kolikor je mogoče, zaprti, kolikor je nujno«.

(2) Priprava in redno posodabljanje NRRP iz prve alineje prejšnjega odstavka sta potrebna, kadar se od znanstvenoraziskovalne dejavnosti pričakujejo raziskovalni rezultati v obliki raziskovalnih podatkov ali drugih rezultatov raziskav in se nanašajo na zaključeno raziskovalno vsebino (na primer raziskovalni projekt, raziskovalni program, infrastrukturno dejavnost in podobno).

(3) Izjeme od popolnoma odprtega dostopa do raziskovalnih podatkov in drugih rezultatov raziskav so dopustne v utemeljenih primerih, ko popolnoma odprt dostop preprečuje varstvo intelektualne lastnine, varstvo osebnih podatkov, varnost oseb ali države ali druge zakonske omejitve. Utemeljitev izjeme mora biti obrazložena v NRRP.

(4) V primeru utemeljenih izjem iz prejšnjega odstavka morajo biti raziskovalni podatki in drugi rezultati raziskav, kadar je to mogoče, odprto dostopni v anonimizirani obliki ali nadzorovano omejeno dostopni.

(5) Kadar raziskovalni podatki in drugi rezultati raziskav zaradi utemeljenih izjem iz tretjega odstavka tega člena ne morejo biti odprto dostopni in ni zakonskih omejitev, da povezani metapodatki ne bi bili odprto dostopni, morajo biti odprto dostopni vsaj metapodatki.

(6) Financerji morajo v okviru sofinanciranja izdajateljev znanstvenih revij s sedežem v Republiki Sloveniji in zamejstvu zahtevati, da znanstvene revije, ki so sofinancirane iz javnih virov najmanj v višini 50 %:

- objavijo pravila glede shranjevanja raziskovalnih podatkov, obravnavanih v člankih teh revij, v repozitorijih ter glede dostopnosti orodij za analizo teh raziskovalnih podatkov in drugih rezultatov raziskav,
- zahtevajo citiranje raziskovalnih podatkov in drugih rezultatov raziskav v seznamih virov na koncu člankov.

(7) Pravila financerjev, javnih raziskovalnih organizacij in javno sofinanciranih znanstvenih revij s sedežem v Republiki Sloveniji morajo biti glede ravnanja z raziskovalnimi podatki v skladu s priporočenimi praksami evropskega raziskovalnega prostora.

5. člen

(izvedba)

(1) Raziskovalni podatki in drugi rezultati raziskav morajo biti shranjeni v repozitorijih in odprto dostopni prek repozitorijev čim prej po nastanku, najpozneje pa ob izteku pogodbe o sofinanciranju, kar vključuje tudi pogodbo o stabilnem financiranju. Raziskovalni podatki in drugi rezultati raziskav, ki podpirajo znanstveno publikacijo, razen v primeru utemeljenih izjem iz tretjega odstavka prejšnjega člena, morajo biti odprto dostopni najpozneje ob objavi znanstvene publikacije, v kateri morajo biti citirani s stalno oznako mesta dostopa oziroma trajnim identifikatorjem (v nadaljnjem besedilu: PID).

(2) Raziskovalni podatki in drugi rezultati raziskav morajo biti shranjeni v zaupanja vrednih repozitorijih za raziskovalne podatke oziroma druge rezultate raziskav takoj, ko je to izvedljivo, in sicer prednostno v nacionalna ali mednarodna področna podatkovna središča. Če ta niso na voljo za določeno znanstveno področje, so raziskovalni podatki in drugi rezultati raziskav lahko shranjeni in odprto dostopni v zaupanja vrednih večnamenskih repozitorijih.

(3) Merila za opredelitev zaupanja vrednih repozitorijev za raziskovalne podatke in druge rezultate raziskav ter večnamenskih repozitorijev določi ARIS, pri čemer upošteva skupne rešitve v evropskem raziskovalnem prostoru (na primer v okvirnem programu za sofinanciranje raziskav in inovacij Evropske unije).

(4) Raziskovalni podatki in drugi rezultati raziskav morajo biti opremljeni z metapodatki, vključno z metapodatki o orodjih in instrumentih, potrebnih za validacijo raziskovalnih podatkov in njihovo ponovno uporabo. Pri oblikovanju metapodatkov morajo izvajalci upoštevati posebnosti znanstvenih področij.

(5) Podrobnosti glede priprave NRRP določi financer v pogodbi o sofinanciranju.

6. člen

(upravljanje avtorskih pravic na znanstvenih publikacijah)

(1) Avtorske pravice na znanstvenih publikacijah lahko avtorji znanstvenih publikacij ali njihovi delodajalci, kadar so pravice prenesene nanje, prenašajo naprej na tretje osebe le neizključno.

(2) Avtorji znanstvenih publikacij ali njihovi delodajalci, kadar so avtorske pravice prenesene nanje na podlagi zakona, morajo znanstvene publikacije objaviti pod odprto licenco, ki vsakomur omogoča, da v skladu z načeli znanstvenoraziskovalne etike znanstveno publikacijo prosto uporablja, spreminja in deli (na primer licenci Creative Commons priznanje avtorstva (CC BY) in priznanje avtorstva – deljenje pod enakimi pogoji (CC BY-SA) ali njima enakovredne).

(3) Financerji zahtevi iz prvega in drugega odstavka tega člena vključijo v javne razpise in pogodbe o sofinanciranju znanstvenoraziskovalne dejavnosti.

(4) Monografije in z njimi primerljivo obsežne znanstvene publikacije so, če so recenzirane ali če so tretje osebe nosilci katerih koli pravic na njih, lahko objavljene pod licenco, ki omejuje nadaljnjo komercialno uporabo ali predelavo dela (na primer licenci Creative Commons priznanje avtorstva – nekomercialno (CC BY-NC), ki omejuje nadaljnjo komercialno uporabo, in Creative Commons priznanje avtorstva – brez predelav (CC BY-ND), ki prepoveduje predelave, ali njima enakovredne).

(5) Metapodatki o raziskovalnih publikacijah morajo biti javno objavljeni. Če na metapodatkih o raziskovalnih publikacijah nastanejo avtorske pravice, avtorskim sorodne pravice ali druge pravice avtorja v skladu z zakonom, ki ureja avtorsko in sorodne pravice, morajo biti ti metapodatki dani na voljo pod licenco, s katero se avtorji svojim avtorskim, avtorskim sorodnim in drugim pravicam avtorja odpovejo v največjem obsegu, ki ga pravni red dopušča (na primer licenca Creative Commons posvetilo javni domeni (CC0), kadar to ni mogoče, pa pod licenco Creative Commons priznanje avtorstva (CC BY)).

7. člen

(upravljanje avtorskih pravic na raziskovalnih podatkih in drugih rezultatih raziskav)

(1) Raziskovalni podatki in drugi rezultati raziskav morajo biti javno objavljeni in odprto dostopni v skladu z zahtevami iz 4. člena te uredbe.

(2) Kadar na raziskovalnih podatkih in drugih rezultatih raziskav nastanejo avtorske pravice, jih lahko avtorji ali njihovi delodajalci, če so avtorske pravice prenesene nanje, prenašajo naprej na tretje osebe le neizključno.

(3) Kadar na raziskovalnih podatkih in drugih rezultatih raziskav (na primer raziskovalni programski opremi ali raziskovalnih metodah) nastanejo avtorske pravice, avtorskim sorodne pravice ali druge pravice avtorja, jih morajo avtorji ali njihovi delodajalci, če so avtorske pravice nanje prenesene na podlagi zakona, objaviti pod odprto licenco, ki vsakomur omogoča, da v skladu z načeli znanstvenoraziskovalne etike raziskovalne podatke in druge rezultate raziskav prosto uporablja, spreminja in deli (na primer licenci Creative Commons priznanje avtorstva (CCBY) in priznanje avtorstva – deljenje pod enakimi pogoji (CC BY-SA) ali njima enakovredne).

(4) Financerji zahteve iz tega člena vključijo v javne razpise in pogodbe o sofinanciranju znanstvenoraziskovalnega dela.

(5) Metapodatki raziskovalnih podatkov in drugih rezultatov raziskav morajo biti javno objavljeni v skladu z zahtevami iz 4. člena te uredbe. Če na metapodatkih raziskovalnih podatkov in drugih rezultatov raziskav nastanejo avtorske pravice, avtorskim sorodne pravice ali druge pravice avtorja v skladu z zakonom, ki ureja avtorsko in sorodne pravice, morajo biti ti metapodatki dani na voljo pod licenco, s katero se avtorji svojim avtorskim, avtorskim sorodnim in drugim pravicam avtorja odpovedo v največjem obsegu, ki ga pravni red dopušča (na primer licenca Creative Commons posvetilo javni domeni (CC0), kadar to ni mogoče, pa pod licenco Creative Commons priznanje avtorstva (CC BY)).

V. VKLJUČEVANJE ZAINTERESIRANE JAVNOSTI V ZNANSTVENORAZISKOVALNO DELO

8. člen

(upoštevanje potreb uporabnikov, širše skupnosti in občanska znanost)

(1) Financerji morajo, kjer je to primerno in če to lahko vpliva na večjo kakovost raziskav (izjema so lahko na primer pionirske raziskave), spodbujati upoštevanje potreb končnih uporabnikov oziroma širše skupnosti (na primer civilne družbe na izbranem raziskovalnem področju). Prav tako morajo financerji, kjer je to primerno in lahko omogoči večjo kakovost raziskav, spodbujati izvajanje občanske znanosti v javno sofinanciranih raziskavah.

(2) Podrobnosti glede izvajanja znanstvenoraziskovalnega dela v skladu s prejšnjim odstavkom določi financer v razpisu in pogodbi o sofinanciranju.

VI. STROŠKI ZNANSTVENORAZISKOVALNEGA DELA V SKLADU Z NAČELI ODPRTE ZNANOSTI

9. člen

(upravičeni stroški)

(1) Upravičeni stroški znanstvenoraziskovalne dejavnosti v skladu z načeli odprte znanosti v okviru raziskav, sofinanciranih z javnimi viri najmanj v višini 50 %, so:

- stroški odprtega dostopa do znanstvenih publikacij v odprtodostopnem znanstvenem založništvu (če so odprto dostopne celotne znanstvene revije, založniške platforme in monografije) ter stroški ravnanja s povezanimi raziskovalnimi podatki in drugimi rezultati raziskav,
- stroški ravnanja z in odprtega dostopa do raziskovalnih podatkov ter drugih rezultatov raziskav, vključno s pripravo NRRP,
- stroški, povezani z izvajanjem občanske znanosti.

(2) Stroške iz prejšnjega odstavka krijejo financerji ali raziskovalne organizacije (na primer z vavčerji za stroške priprave članka za odprti dostop (v nadaljnjem besedilu: vavčerji za APC), z namenskimi javnimi razpisi za kritje stroškov odprtega dostopa, s sklenjenimi

pogodbami med financerji in raziskovalnimi organizacijami o izvajanju znanstvenoraziskovalne dejavnosti).

(3) Stroški objave odprtodostopnih znanstvenih člankov v naročniških revijah (tako imenovani hibridni model znanstvenega založništva) niso upravičeni stroški.

(4) Stroški objave odprtodostopnih znanstvenih publikacij morajo biti sorazmerni z zagotovljenimi založniškimi storitvami za objavo. Struktura teh stroškov mora biti pregledna, da jih financerji lahko ustrezno omejijo.

(5) Stroške iz tega člena financer podrobneje določi v pogodbi o sofinanciranju.

VII. VREDNOTENJE IN OCENJEVANJE RAZISKOVALCEV, RAZISKOVALNIH ORGANIZACIJ, RAZISKOVALNIH PROGRAMOV IN PROJEKTOV V SKLADU Z NAČELI ODPORTE ZNANOSTI

10. člen

(vrednotenje pri financerjih)

Financerji morajo pri ocenjevanju raziskovalne dejavnosti, kar vključuje tudi evalvacijo raziskovalnih programov in infrastrukturne dejavnosti v okviru stabilnega financiranja znanstvenoraziskovalne dejavnosti, ter pri odločitvah o sofinanciranju:

- vrednotiti bistvene vsebinske dosežke znanstvenoraziskovalnega dela in ne mesta objave oziroma njegovega faktorja vpliva (ali drugih metrik revije) ali založnika;
- poleg znanstvenih publikacij upoštevati tudi druge vrste rezultatov raziskav in druge prakse odprte znanosti. Med druge vrste rezultatov raziskav štejemo na primer raziskovalne podatke in razvito raziskovalno programsko opremo. Med druge prakse odprte znanosti štejemo na primer zgodnjo in odprto izmenjavo rezultatov raziskav, sodelovanje v odprtih recenzentskih postopkih, vključevanje akterjev znanja, na primer občanov, civilne družbe in končnih uporabnikov v raziskovanje in podobno;
- vrednotiti odprtodostopne rezultate raziskav. Publikacije, predvsem znanstveni članki, morajo biti odprto dostopno objavljene, raziskovalni podatki pa FAIR in odprti, kolikor je mogoče, in zaprti, kolikor je nujno. Rezultati raziskav morajo biti opremljeni s PID, kadar so ti na voljo.

11. člen

(vrednotenje v javnih raziskovalnih organizacijah)

(1) Raziskovalne organizacije spodbujajo raziskovalce k izvajanju znanstvenoraziskovalnega dela v skladu z načeli odprte znanosti, kot so opredeljena v zakonu, ki ureja znanstvenoraziskovalno dejavnost, in tej uredbi. S tem namenom vrednotenje visokošolskih učiteljev in sodelavcev ter znanstvenih delavcev uskladijo z usmeritvami evropskega raziskovalnega prostora in evropskega visokošolskega prostora.

(2) Nacionalna agencija Republike Slovenije za kakovost v visokem šolstvu (v nadaljnjem besedilu: NAKVIS) pri določanju minimalnih standardov za volitve v nazive visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev in visokošolskih sodelavcev ter ARIS pri

določanju minimalnih standardov za raziskovalne nazive na javnih raziskovalnih zavodih v delu, ki se nanaša na ocenjevanje znanstvenoraziskovalnega dela, upoštevata prejšnji člen.

VIII. INFRASTRUKTURA ODPORTE ZNANOSTI

12. člen

(nacionalni ekosistem odprte znanosti)

(1) Nacionalna infrastruktura odprte znanosti mora delovati v skladu s priporočili evropskega oblaka odprte znanosti (EOSC) ter biti povezljiva z ustreznimi evropskimi in mednarodnimi infrastrukturami. Sestavljajo jo:

- področna in splošna podatkovna središča z zaupanja vrednimi repozitoriji,
- zaupanja vredni repozitoriji organizacij za hrambo odprtodostopnih znanstvenih publikacij, raziskovalnih podatkov in drugih rezultatov raziskav,
- odprtodostopne znanstvene založniške platforme,
- odprtodostopne znanstvene revije,
- druge digitalne storitve in viri, potrebni oziroma nastali v znanstvenoraziskovalnem delu v skladu z načeli odprte znanosti.

(2) Ministrstvo, pristojno za znanost, v okviru akcijskega načrta za odprto znanost predlaga Vladi Republike Slovenije ukrepe za vzpostavljanje in vzdržno trajno delovanje nacionalne infrastrukture odprte znanosti, vključno s potrebnimi specializiranimi strokovnjaki, kot so predvsem skrbniki raziskovalnih podatkov, podatkovni svetovalci, podatkovni knjižničarji, arhivisti in vzdrževalci ter razvijalci infrastruktur za odprto znanost.

IX. POGODBENE SANKCIJE

13. člen

(pogodbene sankcije)

Financerji v pogodbah o sofinanciranju določijo pogodbene sankcije v primeru neizvajanja znanstvenoraziskovalnega dela v skladu z načeli odprte znanosti iz te uredbe.

X. PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

14. člen

(prehodna upravičenost začasne nedostopnosti vsebine znanstvenih člankov)

Ne glede na določbe 3. člena te uredbe lahko izvajalci v obdobju dveh let od začetka veljavnosti te uredbe v utemeljenih primerih, ki jih morajo obrazložiti financerju,

znanstvene članke objavijo v naročniških revijah in odprti dostop zagotovijo s shranitvijo recenziranega rokopisa v repozitorij z začasno nedostopnostjo vsebine recenziranega rokopisa v repozitoriju, ki ne sme biti daljša od dvanajstih mesecev od datuma objave znanstvenega članka za družboslovne in humanistične vede oziroma od šestih mesecev za druge vede.

15. člen

(prehodna upravičenost stroškov odprtega dostopa v naročniških revijah, tako imenovani hibridni model znanstvenega založništva)

Financerji znanstvenoraziskovalne dejavnosti iz javnih virov lahko ne glede na tretji odstavek 9. člena te uredbe še največ dve leti od uveljavitve te uredbe sofinancirajo odprti dostop do člankov v naročniških revijah, in sicer v naslednjih primerih:

- v okviru preoblikovalnih pogodb, ki jih je uvedla Koalicija S z znanstvenimi založniki za branje revij in odprtodostopno objavljanje v teh revijah (v nadaljnjem besedilu: preoblikovalne pogodbe),
- če javna raziskovalna organizacija ni članica skupine javnih raziskovalnih organizacij (v nadaljnjem besedilu: konzorcij) za preoblikovalne pogodbe,
- če zmanjka vavčerjev za APC, ki so bili pridobljeni s preoblikovalnimi pogodbami,
- če naročniške revije niso del preoblikovalnih pogodb (na primer kadar preoblikovalna pogodba z založnikom ni sklenjena zaradi premajhnega števila objav, kadar založnik preoblikovalnih pogodb nima v okviru svojih poslovnih modelov in zato pogodba ni mogoča, kadar slovenski konzorciji nimajo podpisane pogodbe z izbranim založnikom naročniških revij za branje).

16. člen

(začetek vrednotenja rezultatov raziskav pri financerjih na podlagi odprtodostopnih rezultatov raziskav)

Tretja alineja 10. člena te uredbe se začne uporabljati eno leto po uveljavitvi te uredbe. Izjema pri vrednotenju na podlagi odprtodostopnih rezultatov raziskav so lahko tisti rezultati raziskav, ki so bili objavljeni pred uveljavitvijo te uredbe oziroma v skladu s 14. členom te uredbe.

17. člen

(uskladitev aktov ARIS, NAKVIS in javnih raziskovalnih organizacij)

(1) ARIS in NAKVIS uskladita svoje akte s to uredbo najpozneje v enem letu od uveljavitve te uredbe.

(2) Javne raziskovalne organizacije uskladijo vrednotenje visokošolskih učiteljev in sodelavcev ter znanstvenih delavcev z 11. členom te uredbe najpozneje v treh letih od uveljavitve te uredbe.

18. člen

(izvajanje že sklenjenih pogodb za izvajanje znanstvenoraziskovalne dejavnosti)

Ta uredba se ne uporablja za izvajanje znanstvenoraziskovalne dejavnosti na podlagi pogodb, ki so bile sklenjene pred uveljavitvijo te uredbe.

19. člen

(začetek veljavnosti)

Ta uredba začne veljati petnajsti dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

Št. 00704-212/2023

Ljubljana, dne 25. maja 2023

EVA 2023-3360-0003

Vlada Republike Slovenije
dr. Robert Golob
predsednik